

Larvik kommune
Postboks 2020
3255 LARVIK

Saksbehandler, innvalgstelefon
Astrid Lie Olsen, 33371085

Kunnskapsgrunnlag om naturmangfold i arealplanleggingen - veiledning til kommunene i Vestfold og Telemark og orientering om endring av innsigelsespraksis

God arealplanlegging krever oppdatert kunnskap, og kommunen har som planmyndighet ansvar for dette. Statsforvalterens miljøavdeling vil med dette brevet veilede om hvordan kommunene kan sikre et best mulig kunnskapsgrunnlag om naturtyper og arter i planarbeidet. Vi vil særskilt peke på i hvilke tilfeller det er grunn til å gjennomføre artskartlegging i tillegg til naturtypekartlegging, basert på naturen i våre fylker. Vi håper veiledningen kan hjelpe kommunene til godt opplyste planer, slik at en unngår innsigelse. Kommunen kan be miljøavdelingen om konkret veiledning i enkeltsaker.

Bakgrunn

Kravene til vurdering av naturmangfold i plansaker har blitt tydeliggjort i en avgjørelse fra Kommunal- og distriktsdepartementet 22.10.24 (Vedtak om omgjøring av Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks klagevedtak 11. februar 2021 – reguleringsplan for Bunestoppen) og en uttalelse fra Sivilombudet av 24.01.25 (Mangelfullt kunnskapsgrunnlag og vurdering etter naturmangfoldloven – reguleringsplan for hytteutbygging i Sørskogen - Sivilombudet).

I disse sakene legges det stor vekt på betydningen av et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag om naturmangfold, samt konkrete vurderinger og begrunnelser etter naturmangfoldloven §§ 8 til 12. Mangelfull kartlegging eller vurdering kan utgjøre en saksbehandlingsfeil, som kan føre til at planvedtak kan bli kjent ugyldig i en eventuell klagesak.

Statsforvalterens justis- og vergemålsavdeling har, på bakgrunn av ovennevnte saker, orientert kommunene om nye rutiner for håndtering av klager på kommunens reguleringsvedtak og veiledning om naturmangfoldloven §§ 7-12, i brev av 21.03.25.

Statsforvalterens miljøavdeling gir med dette brevet faglige råd og veiledning om hvordan kommunene kan sikre best mulig kunnskapsgrunnlag om naturmangfold i planarbeidet.

I det følgende redegjør vi for:

- kartlegging av naturtyper – våre gjeldende forventninger og innsigelsespraksis
- kartlegging av arter – tydeliggjøring av våre forventninger og endringer i innsigelsespraksis
- Utredning av planens konsekvenser for arter og naturtyper – tydeliggjøring av våre forventninger og innsigelsespraksis

Vi presiserer at miljøavdelingen som høringspart i plansaker kun gjør en faglig vurdering av eventuelle konflikter med naturmangfold av nasjonal og vesentlig regional interesse, og ikke en juridisk vurdering etter naturmangfoldlovens prinsipper.

Nasjonale interesser knyttet til naturmangfold og krav til utredning

Regjeringens forventninger til ivaretagelse av naturmangfold i planarbeidet fremgår blant annet av *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027* og nye *Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet*. Planleggingen skal bygge på et oppdatert og godt kunnskapsgrunnlag og skal bidra til å nå målet om å redusere nedbygging av særlig viktig natur.

Hva som er særlig viktig natur, er klargjort i punkt 3.6 i rundskriv T-2/16 fra Klima- og miljødepartementet Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis.

Miljødirektoratets håndbok M-1941 Konsekvensutredning av klima og miljø gir veiledning om både bruk av eksisterende informasjon og ny kartlegging av arter, naturtyper og andre temaer knyttet til naturmangfold. Utredninger skal følge anerkjent metodikk og utføres av personer med relevant faglig kompetanse. Håndboken er utarbeidet med tanke på reguleringsplan og tiltak etter sektorlover, men gir god veiledning også for kommuneplanens arealdel og i saker der det ikke er krav om konsekvensutredning. Kravet om tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag gjelder uavhengig av om det gjennomføres konsekvensutredning.

Rundskrivet og håndboken omhandler en rekke temaer innenfor naturmangfold som må ivaretas i arealplanleggingen. I dette brevet fokuserer vi kun på arter og naturtyper.

Kartlegging av naturtyper – våre gjeldende forventninger og innsigelsespraksis

I dette avsnittet oppsummerer vi gjeldende forventninger knyttet til kartlegging av naturtyper, og hva vi er særlig oppmerksomme på i Vestfold og Telemark fylker.

- Kartlegging av naturtyper på land skal gjennomføres etter NiN-metodikken (Miljødirektoratets instruks). Eldre registreringer etter gammel metodikk DN-håndbok 13 er som hovedregel ikke tilstrekkelig.
- Hvis NiN-kartlegging ikke foreligger, bør det alltid gjennomføres NiN-kartlegging av nye utbyggingsområder i forbindelse med planprosessen.
 - Gjelder både kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner.
 - «Utbygging» må forstås vidt – alle formål som kan medføre ødeleggelse av naturverdier.
 - Unntak: allerede nedbygde og asfalterte flater. Men vær obs på at selv sterkt nedbygde områder kan ha naturverdier som f.eks. hule eiker eller åpen grunnlendt kalkmark.
 - Dersom det foreligger NiN-kartlegging og den begynner å bli noen år gammel, eller det er grunn til å tro at det er feil i eksisterende kartlegging, må det vurderes om det er behov for oppdatert kartlegging.

- Vi vil vurdere innsigelse til manglende NiN-kartlegging dersom et område har potensiale for naturverdier av nasjonal interesse. Dette kan for eksempel være hvis følgende forhold foreligger innenfor planområdet (ikke uttømmende):
 - kalkrik grunn
 - gammel skog
 - edelløvskog
 - tidligere registreringer av naturtyper etter DN-håndbok 13 eller MiS-registreringer fra skogbruket
 - artsregistreringer som tilsier viktige naturverdier
 - kjennskap til naturverdier ut fra Miljødirektoratets naturskogkart, flyfoto, tidligere rapporter, lokalkunnskap osv.
 - registreringer av naturtyper, eller arter som tilsier viktige naturverdier, nær planområdet

NiN-metodikken fanger foreløpig ikke opp naturtyper i ferskvann (må bruke DN-håndbok 13) eller marine naturtyper (må bruke DN-håndbok 19). NiN-metodikk for disse naturtypene er under utvikling.

Vi forventer at kartlegging av naturtyper gjøres før nye byggeområder legges inn i kommuneplanens arealdel, og ikke skyves til reguleringsplannivå. Dersom tidligere avsatte områder i kommuneplanen ikke er kartlagt for naturtyper, må kartleggingen gjennomføres i reguleringsplanprosessen. Resultatene fra kartleggingen kan bety at området likevel ikke kan bygges ut, dersom det er konflikt med naturtyper av nasjonal interesse.

Vi viser også til vårt webinar om naturtypekartlegging i planprosesser. Opptak og presentasjoner fra webinaret finner dere [her](#).

Kartlegging av arter – tydeliggjøring av våre forventninger og endringer i innsigelsespraksis

I en NiN-kartlegging blir det i liten grad registrert arter. I noen tilfeller vil det derfor være behov for artskartlegging i tillegg, for å sikre at kunnskapsgrunnet er tilstrekkelig. Uttalelsene fra KDD og Sivilombudet har også synliggjort at det ikke alltid er tilstrekkelig med naturtypekartlegging i planarbeidet.

Nedenfor vil vi veilede om, og gi noen eksempler på, hvordan kommunene kan fange opp behov for kartlegging av arter i Vestfold og Telemark fylker. Vi varsler også at vi i flere tilfeller vil vurdere innsigelse dersom artskartlegging ikke blir gjennomført. Vi understreker at det må gjøres en konkret vurdering av behovet for artskartlegging i den enkelte sak, og at vår veiledning ikke må anses som uttømmende.

I de tilfellene det er aktuelt, må kommunen vurdere om artskartlegging skal gjøres på kommuneplannivå eller reguleringsplannivå. Hvis det er sterke indikasjoner på at artskartlegging kan være avgjørende for om et område i det hele tatt kan bygges ut eller ikke, bør det kartlegges på kommuneplannivå. I andre tilfeller kan det være mer naturlig at artskartlegging først gjøres på reguleringsplannivå for å sikre oppdatert kunnskap om mer detaljerte forhold ved planområdet, men dette innebærer også en risiko for at avsatte arealer likevel ikke kan utnyttes som forutsatt.

Naturtyper/arealtyper med særlig høyt potensiale for rødlistearter

Noen naturtyper/arealtyper har et særlig høyt potensiale for rødlistearter, og NiN-kartlegging alene vil ikke gi tilstrekkelig kunnskap om naturverdiene. Dette er eksempler på tilfeller i Vestfold og Telemark der vi forventer at det gjennomføres artskartlegging i tillegg til naturtypekartlegging:

- Sandområder (sand- og grustak) (gjelder alle kommuner)
 - Ikke en naturtype som fanges opp i NiN.
 - Aktuelt der drift av massetak eller annen påvirkning har ført til eksponert sand, samt at sanden er soleksponert (sør-/vestvendt).
 - Høy tetthet av rødlistearter. Relevante artsgrupper å kartlegge: sandlevende insekter (veps, rovfluer m.m.)
- Områder på kalkfjell/kalkrik grunn (gjelder særlig Skien, Porsgrunn, Bamble, Larvik, Holmestrand, Horten)
 - Sedimentære bergarter med høyt kalkinnhold, se NGUs berggrunnskart (kartlag kalkinnhold i berggrunn, kategori kalkrik og svært kalkrik grunn)
 - Kan fanges opp av NiN som ulike naturtyper, f.eks. kalkskog, åpen grunnlendt kalkmark m.m.
 - Svært høy tetthet av rødlistearter. Relevante artsgrupper å kartlegge: markboende sopp, mose og lav
- Sanddynemark (gjelder kystkommunene, men få og små forekomster)
 - Fanges opp som naturtype av NiN, med unntak av svært små arealer.
 - Høy tetthet av rødlistearter. Relevante artsgrupper å kartlegge: sandlevende insekter, markboende sopp
- Gammel, brannpåvirket lavlandsfuruskog (basert på dagens kunnskap er dette begrenset til deler av Notodden og Hjartdal kommuner)
 - Fanges ikke opp ved NiN-kartlegging.
 - Svært høy tetthet av rødlistede arter med begrenset nasjonal forekomst. Relevante artsgrupper å kartlegge: insekter, lav, sopp.

Saker der eksisterende artsregistreringer/kunnskap tilsier behov for artskartlegging

I noen saker kan eksisterende artsregistreringer fra Naturbase/Artskart/Sensitive Artsdata, eller annen kunnskap om området, tilsa at det er behov for kartlegging av spesifikke arter eller artsgrupper innenfor et planområde. Dette gjelder både på land og i vannforekomster.

Det kan være vanskelig å vite hvilke artsregistreringer som må tillegges vekt i en plansak, og hvilke som er mer tilfeldige registreringer av f.eks. arter som har forflyttet seg gjennom planområdet. Her vil det kunne være behov for å konsultere en fagkyndig. Målet er å kartlegge/utrede arter av nasjonal interesse, jf. rundskriv T-2/16, men vi gjør oppmerksom på at også funn av andre arter kan si noe om potensialet for arter av nasjonal interesse.

- På bakgrunn av eksisterende artsfunn innenfor eller nær planområdet, må det vurderes om det er behov for å gjøre en ytterligere kartlegging av disse artene og eventuelt også av andre arter som det kan være et potensiale for. Det må vurderes å identifisere økologiske funksjonsområder for relevante arter.
- Det kan være behov for kartlegging av spesifikke arter hvis planområdet ligger innenfor et større område der det er kjent at det finnes arter av nasjonal interesse som er veldig stedsspesifikke. Eksempler: buktmessaginglav og tunmessaginglav i Skien og Porsgrunn sentrum, misteltein i Horten, eremitt i Tønsberg.

- Ask og alm er begge sterkt truet (EN) på den norske rødlista. Blant annet pga. ny kunnskap om virkningen av askeskuddsyke, endrer miljøavdelingen nå vår praksis knyttet til disse treslagene. Vi forventer at man i planområder med ask og alm skaffer seg oversikt over store trær av disse artene, og ivaretar større trær. Vi vil særlig være opptatt av trær med stammeomkrets over 200 cm. I tillegg er hule asketrær et sjeldent habitat med stort potensiale som levested for andre rødlistearter.

Utredning av planens konsekvenser for arter og naturtyper – tydeliggjøring av våre forventninger og innsigelsespraksis

Hvordan naturmangfoldet vil bli påvirket i en sak, er en viktig del av vurderingene som må gjøres. Dette gjelder alltid når naturmangfold av nasjonal interesse kan påvirkes av en plan, eksempelvis villrein, hubro og storørret. Vær oppmerksom på at influensområdet kan strekke seg utover planområdet. I noen saker vil det være nødvendig med særskilt utredning av effekten på de aktuelle naturverdiene.

Kommunen må gjøre en konkret vurdering av hvorvidt slike utredninger skal gjennomføres på kommuneplannivå eller reguleringsplannivå. Dersom resultatet av utredningen vil være avgjørende for om et område kan bygges ut eller ikke, bør det gjennomføres på kommuneplannivå.

Eksempler på når det kan være behov for særskilt utredning av konsekvens:

- Når naturtyper av nasjonal interesse kan bli berørt
- Når villreinens leveområder og trekkruiter kan bli berørt
- Når hensynet til viktige viltpassasjer og andre viktige forflytnings-/spredningskorridorer for arter kan bli berørt
- Påvirkning på delta- og våtmarksområder, samt gruntvannsområder i sjø, og andre viktige funksjonsområder for fugl
- Når kjente forekomster av arter av nasjonal interesse kan bli berørt (jf. T-2/16), bl.a. truede, prioriterte og fredede arter
- Når viktige funksjonsområder for slike arter kan bli berørt
- Når viktige økologiske funksjonsområder for fisk og andre ferskvannsorganismer kan bli berørt, inkl. nasjonale laksevassdrag og laksefjorder
- Når verneverdiene i nærliggende verneområder kan bli berørt

Det kan være krevende å vurdere hva som er tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag i den enkelte plansak. I tillegg til den veiledningen vi gir i dette brevet, kan kommunen be miljøavdelingen om konkret veiledning i enkeltsaker.

Med hilsen

Grethe Helgås (e.f.)
miljødirektør

Astrid Lie Olsen
plansjef

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Vestfold fylkeskommune
Telemark fylkeskommune

Postboks 1213 Trudvang
Postboks 2844

3105 TØNSBERG
3702 SKIEN

Mottakerliste:

Bamble kommune	Postboks 80	3993	LANGESUND
Drangedal kommune	Gudbrandsvei 7	3750	DRANGEDAL
Færder kommune	Postboks 250	3163	NØTTERØY
Fyresdal kommune	Klokkarhamaren 6	3870	FYRESDAL
Holmestrand kommune	Postboks 312	3081	HOLMESTRAND
Horten kommune	Postboks 10	3191	HORTEN
Larvik kommune	Postboks 2020	3255	LARVIK
Sandefjord kommune	Postboks 2025	3202	SANDEFJORD
Hjartdal kommune	Saulandsvegen 414	3692	SAULAND
Tønsberg kommune	Postboks 2410	3104	TØNSBERG
Kragerø kommune	Postboks 128	3791	KRAGERØ
Kviteseid kommune	Kviteseidgata 13	3850	KVITSEID
Nissedal kommune	Treungvegen 398	3855	TREUNGEN
Nome kommune	Ringsevja 30	3830	ULEFOSS
Notodden kommune	Postboks 193	3672	NOTODDEN
Porsgrunn kommune	Postboks 128	3901	PORSGRUNN
Seljord kommune	Brøløsvegen 13 A	3840	SELJORD
Siljan kommune	Postboks 16	3749	SILJAN
Skien kommune	Postboks 158	3701	SKIEN
Tinn kommune	Postboks 14	3661	RJUKAN
Tokke kommune	Storvegen 60	3880	DALEN
Vinje kommune	Vinjevegen 192	3890	VINJE
Midt-Telemark kommune	Postboks 83	3833	BØ I TELEMARK